

Dojemanje organizirane kriminalitete

Janez Pečar*

Multi sceleris indicia praeveniunt
Mnogi znaki zločinov se kažejo vnaprej

Nove oblike organizirane kriminalitete in njeno širjenje dopuščajo predvsem neugodno napoved, še posebej zato, ker tovrsten kriminal omogoča nesluteno pridobitništvo. Ker je organizirana kriminaliteta koristna za tiste, ki jo potrebujejo, je tudi dojemanje njene nevarnosti zelo različno in to toliko bolj, kolikor bolj se domnevne "žrtve" puste zlorabljeni v lastno zadovoljstvo in morebitne koristi. Po drugi strani pa se upiranje organizirani kriminaliteti čedalje bolj internacionalizira, vendar predvsem kar zadeva posledice, ne pa glede vzrokov, kar je odraz nemoči sodobnega sveta. Splošna mednarodna izhodišča zatiranja organizirane kriminalitete vedno bolj vplivajo na nacionalne zakonodaje, zaradi česar prihaja do novih inkriminacij. Vendar ima "juridizacija" boja z organizirano kriminaliteto svoj domet. Ključni so mehanizmi nadzorstva, njihova organiziranost, pripravljenost, usposobljenost in načrtovanost omejevanja ter mednarodno sodelovanje z možnostjo rabe "posebnih sredstev in metod", ki pa pomenijo vdiranje v človekove pravice in državljanske svoboščine. Pri tem je treba upoštevati nevarnost, ki jo ustvarja organizirana kriminaliteta na eni in ogrožanje zasebnosti ljudi na drugi strani. Ker organizirane kriminalite ne bo manj, prihaja dilema o dopuščanju nekonvencionalnega ugotavljanja dejstev, pomembnih za procesiranje organizirane kriminalitete, vedno bolj v ospredje sodobnega odkrivanja in preiskovanja. Kajti, opiranje na obveščevalne dejavnosti pri zatiranju organizirane kriminalitete presega tradicionalno kriminalistiko. S tem pa policija postaja najpomembnejša med vsemi mehanizmi za omejevanje organiziranega kriminala.

Ključne besede: organizirana kriminaliteta, zatiranje, preiskovanje, policija, kriminalistika
UDK: 343.974

Organizirani kriminal prihaja čedalje bolj v središče pozornosti ne le ustrezne strokovne, ampak tudi politične javnosti in mednarodnih organizacij, v boj z organiziranim kriminalom pa se povezujejo med seboj celo celine. Tako sta npr. predsednik ZDA Bill Clinton in generalni sekretar NATA Javier Solana v začetku decembra 1995 podpisala poseben sporazum, po katerem je med štirimi točkami o sodelovanju med ZDA in Evropo ena posebej namenjena zatiranju organiziranega kriminala. Boj zoper organizirani kriminal, mafijo, korupcijo itd. je marsikje tudi vsebina predvolilne propagande in obljub različnih strank, ki si na ta način pridobijo volilce (Rusija, ZDA). To nedvomno dokazuje nevarnost organizirane in transnacionalne kriminalitete, ki ogroža obe celini, bodisi vsako zase bodisi obe hkrati, na načine in v obsegu, ki zahteva previdnost tako na politični kot na interkontinentalni ravni. S tem se poudarja, da je organizirani kriminal nevaren ne le za gospodarjenje in poslovnost, ko si prilašča dobičke, ampak **ogroža tudi varnost držav in svobodo ljudi**, zaradi česar se mu je treba upirati z združenimi močmi in celo v "vojni s kriminalom", kot ponekod v svetu radi "militalizirajo" omejevanje kriminala z izrazjem prav določene obrambne doktrine, ki prihaja od drugod in ne iz kriminalne politike.

Kljub temu, da sploh ne vemo, koliko je organizirane kriminalitete, le-ta vendarle zaskrbljuje

* Janez Pečar, diplomirani pravnik, doktor znanosti, redni profesor za kriminologijo, 1000 Ljubljana, Rozmanova 2

sodobni svet. Povsod iščejo prave odgovore na težave, ki jih ustvarja organizirani kriminal. Čeprav ne poznamo resničnega obsega kriminalitete, za katero so značilni porast, nove oblike, škoda in nemoč pri zatiranju, je **napoved vse prej kot ugodna**. Kajti globalne, ekonomske, tehnološke, komunikacijske, transportne in druge spremembe že danes kažejo, da bo tega kriminala čedalje več in da že sam postaja gospodarstvo, ki deluje po svojih zakonitostih, ki ne dopuščajo omejevanja, kaj šele zatrtja. S tem pa se povsod po svetu ustvarja nezadovoljstvo, kajti tovrstna kriminaliteta ogroža zaupanje v državo kot najpomembnejšo družbeno organizacijo.

Organizirani kriminal s svojo dramatično rastjo in ekspanzivnostjo, gospodarskimi in političnimi zvezami, rabo tehnološkega napredka, globalizacijo svoje dejavnosti in posredovanja, tako storitev kot blaga, **postaja svetovni problem** s političnimi razsežnostmi na različnih področjih in ne le na varnostnem. Ker ima na voljo neznanske količine denarja in bogastva sploh ter v razmerah, ki niso niti prozorne niti predvidljive, v resnici upravlja tudi z ljudmi¹ in ne le s stvarmi. S tem pa nastajajo razmere, ki jih nobena država ne more puščati v nemar, če noče škodovati sama sebi. Zato je vsaka država v nevarnosti z dveh strani, od organizirane kriminalitete in zaradi lastne nesposobnosti, da bi zagotovila norme, ki jih določa, četudi za vzdrževanje ravnovesja v neenakosti, kar je značilno za vse kapitalistične družbe.

¹ Glej tudi: Kovač, B., Politično ekonomski "fatalizem", Mladina št. 17, 25.4.1995, s. 51

Čeprav je organizirani kriminal razmeroma stara deviantnost, vendarle **izstopa z novimi oblikami in s posebnimi značilnostmi**, ki poudarjajo predvsem razmerja: organizirana kriminaliteta - družba. Družba pa je pretežno oškodovana s terciarno viktimizacijo, ki je bolj nevarna državi kot njenim državljanom, četudi jih lahko občasno ogroža tako premoženjsko kot z nasilništvom. Najbolj pa je ta kriminal nevaren, poleg ekonomije in poslovnosti - vrednotam, ki jih je treba varovati in vsaj pravnoformalno zagotavljati vsem enako, torej s pravičnostjo in po zakonu. Organizirani kriminal pa ogroža vse, kar želi početi država in vse tisto, zaradi česar sploh je. Zato tolikšna pozornost organizirani kriminaliteti, predvsem v zadnjem času.

Evropski gospodarski prostor in evropske integracije z vsemi svojimi tokovi in procesi omogočajo **evropeizacijo organizirane kriminalitete**, ki bo čedalje bolj prihajala k nam. Njen ton, z vsemi razsežnostmi kriminalnih organizacij, bo predvsem določen iz Nemčije², dosti bolj kot iz Italije in Rusije. Tudi naše migracije se uravnavajo na nemška območja, kjer si tako posamezniki kot združbe nabirajo izkušnje v kriminalnem podzemlju, ki jih z različnimi narodnostnimi oziroma etničnimi povezavami prenašajo tudi k nam. In to toliko bolj, kolikor bolj bo liberalizirano naše življenje, kolikor večja bo svoboda gospodarjenja in poslovnosti in kolikor večje bodo pravice, ki jih bomo imeli. Kajti le-te varujejo predvsem kriminalni svet. Tisti, ki ne počenja nobene škode, jih navadno sploh ne potrebuje.

Zato bo organizirani kriminal povzročal **nove dileme**, ki bodo toliko večje, **kolikor dlje bomo odlašali s konceptualizacijo** ne le njegovega zatiranja, ampak tudi z zasnovno "nacionalne varnosti". Ta bo dosti bolj ogrožena prav s tem kriminalom kot z vsem drugim, čemur smo doslej dajali prednost s katerokoli obrambno doktrino.

1. Različnost dojemanja nevarnosti

Verjetno doslej noben drug kriminal, vsaj v mirnem času, ni povzročal toliko občutkov nebogljenosti, nezavarovanosti in ogroženosti kot ravno organizirani kriminal. Seveda ne toliko pri ljudeh in v javnosti na splošno, marveč pred vsem državam kot družbenim inštitucijam in javnemu redu, ki ga je treba varovati. In prav tu gre videti **različnost v dojetju organizirane kriminalitete**, ki se prilagaja tistim potrebam, ki jih ljudje želijo zadovoljevati, če ne drugače, tudi na nelegitimne načine in z nelegalnimi sredstvi. Iz tega pa izhaja tudi nemoč represivnih in drugih mehanizmov, ki se vključujejo v politiko zati-

ranja kriminalitete, ker že v temelju ni enotnih pogledov na "zlo", ki ga prinaša in ustvarja sodobni svet, pa ga hkrati želi zatirati, ker postaja čedalje bolj moteč za vrednote, ki jih je treba uresničevati.

Kolikor gre korenine organizirane kriminalitete, podobno kot velja za ostale oblike kriminala, iskati v biopsihosocioekonomski vzročnosti, potem so za njegovo nastajanje pa tudi vzdrževanje in vztrajanje najbolj pomembni socialni in ekonomski vzroki. To pa tako na strani možnih žrtev kot na strani katerih koli udeležencev, ki se združujejo zato, da bi v njem sodelovali.

Možne žrtve izhajajo predvsem iz razumevanja t.i. terciarne viktimizacije. Kajti organizirani kriminal je deviantnost, pri kateri je primarna viktimizacija razmeroma zelo redka. In četudi razgllašamo njihovo viktimmnost, imajo pri tem vendarle neke prednosti, saj jim organizirani kriminal prinaša (npr. narkomafijski karteli) tisto, kar želijo imeti. Seveda je položaj drugačen, kadar se organizirani kriminal razvija v okviru gospodarske poslovnosti (business crime), kot kriminaliteta belega ovratnika (white color crime), politični kriminal (npr. narodnoosvobodilni terorizem) kot verski fanatizem, nacionalni šovinizem in še kaj. Kolikor gre za "porabništvo" dobrin, so v "prometu" organizirane kriminalitete, potem ne gre zanemariti tudi biopsiholoških plati samih žrtev, ki se **puste "zlorabljati" predvsem v lastno zadovoljstvo**, zaradi česar bi lahko rekli, da gre pri tem za "victimless crime" ali za kriminal brez žrtev.

Izvajalce organizirane kriminalitete motivira in vodi "dobiček". Dobiček, zaradi katerega tovrstna dejavnost čedalje bolj postaja podjetništvo. Toliko bolj, kolikor bolj se združevanje v ta namen pojavlja v obliki posebnih organizacij, ne glede na to, kako bi jih danes imenovali na kateremkoli koncu sveta, in ne glede na to, ali gre za stare in že tradicionalne, ali za nove, ki šele dobivajo tako opredelitev po svojih lastnostih, zaradi katerih jih simbolizirajo in ne nazadnje tudi stigmatizirajo. **Različnost dojemanja organiziranega kriminala izhaja** ne toliko iz njegove pojavnosti, kolikor iz njegove koristnosti. Koristnost organizirane kriminalitete pa predvsem podpirajo množice tistih, ki ga potrebujejo ali se marsikdaj kot nekakšna podorganizacija združujejo ali vanj vključujejo (npr. pri razpečevanju ponarejenega denarja, pri prometu z ukradenimi umetninami ali za posredovanje ponarejenih umetnin, pri plenjenju arheoloških izkopanin, pri tihotapljenju ljudi, trgovanju z belim blagom itd.). Ker je tako, se mu v marsikaterem delu sveta (npr. zlati trikotnik, v posameznih državah Južne Amerike itd.) tudi državne organi zacije ne morejo učinkovito upirati in to bodisi zaradi korumpiranosti svojih uradnikov, ali

² Glej utemeljitev v Carter, s. 71-72

zaradi gospodarskih prednosti, ki jih v zaostala območja ali za revno prebivalstvo prinaša organizirani kriminal, ko tudi najnižjim plastem daje zaslužek. Strpnost lokalnih oblasti je očitna na prenekaterih področjih, zaradi česar je tudi **upiranje** organizirani kriminaliteti kot globalnemu problemu največkrat **razdvojeno in neuspešno**, še posebej, ker se pogledi nanj čestokrat opirajo na nasprotujoče si interese, ne le politizirane, ekonomizirane, marveč celo militarizirane (npr. nekoč ameriška vojna v Vietnamu). Zato gre pri tem tudi za politično pozornost, za transparentnost in poštenost, moralno in zakonitost, za različnost v gospodarskem razvoju, za strpnost do organizirane kriminalitete v deželah, kjer poteka tranzicija, tja do splošne nezmožnosti obvladovati kriminalni svet, ki posameznim državam raste "čez glavo" in ga le nemočno opazujejo že zaradi nespoštovanja državne regulative in vdiranja v človekove pravice.

Dojemanje organiziranega kriminala pa ponekod ovirata **neustrezno ravnanje inštitucij države ter nepravilnost in nesposobnost predvidevanja nevarnosti**, pred čemer tudi pri nas v Sloveniji nismo imuni (npr. pri razprodaji slovenskega gospodarstva tujcem; s privatizacijo družbenega premoženja brez ugotavljanja nove vrednosti; ob prehajanju nepremičnin v last tujcev; z neodgovornim podeljevanjem državljanstva, ki se izrablja za bogatenje na račun slovenskega narodnega bogastva itd.). Marsikaj, kar se dogaja, dobiva mednarodne razsežnosti in ne ostaja le problem nemoralnosti in nezakonitosti domačega življenja in vprašanje individualiziranja odgovornosti za prav določene pojave, ki jih čestokrat senzacionalizirajo sredstva javnega obveščanja.

Razen izjem, ki pa se zlorabljajo za strankarskopolitične cilje, v Sloveniji pogrešamo koncept upiranja organizirani kriminaliteti, tako domači kot mednarodni. Kajti kriminal nas na prenekaterih področjih hitreje vključuje v mednarodno kriminalno skupnost kot nas le-ta mednarodnopravno sprejema vase. Ta okoliščina pa nas toliko bolj zavezuje k mednarodnemu usklajevanju zatiranja organizirane kriminalitete, kolikor bolj prihaja k nam od drugod in pri nas išče svoje tržišče, ne glede na to, koliko so v tem pogledu udeleženi domačini in koliko tujci.

2. Mednarodno usklajevanje zatiranja

V zadnjih letih dobiva zatiranje organizirane in meddržavne kriminalitete izredno politično prednost. Ta je očitna ne le iz posebnosti sodelovanja že obstoječih mednarodnih organizacij, ampak tudi iz nastajanja novih in iz različnih državnih bilateralnih in multilateralnih dogovorov in sporazumov na prene-

katerih področjih, ki marsikdaj ne zadevajo kriminal neposredno, se pa z njim povezujejo, kolikor ga ne spodbujajo in motivirajo. Zato se tudi **boj zoper organizirani in mednarodni kriminal čedalje bolj internacionalizira**, preprečevanje pa se utemeljuje na medsebojnem povezovanju.

Intenzivnost mednarodnega usklajevanja in sporazumevanja je čedalje bolj pogojena s spreminjanjem delovanja organiziranega kriminala in z njegovo prodornostjo pri iskanju tako tržišč kot "predmeta" delovanja. Organizirani kriminal si odpira številna nova področja, njegova "eksportabilnost" je vedno bolj dinamična, s sodobnimi komunikacijami si pridobiva hitre ne le geografske, ampak tudi druge informacije, ustanavlja si nove organizacije, kolikor ne obnavlja starih zaradi nadzorstvenih posegov držav. Globalizacija svetovne ekonomije mu prav tako pomaga pri razraščanju in mu hkrati omogoča širiti omrežje. Svoje dejavnosti čedalje bolj profesionalizira, pri čemer se zaradi dobičkanosti vanj vključujejo čedalje številnejše množice, ki kriminalno dejavnost opravljajo kot poklic itd. Pri tem ne gre prezreti možnosti **prepletanja** organiziranega in transnacionalnega kriminala z **oblastjo, politiko in ekonomiko**, ki jih tudi korumpira in vpliva na upravljanje in vodenje posameznih držav, ne nazadnje tudi s pomočjo in podporo raznih lobijev, ki delujejo tako na zakonodajo kot na njeno izvajanje docela legitimno.

Prizadevnost pri zatiranju tovrstne kriminalitete je torej videti kot normalen odgovor na ogroženost, ki jo predstavlja s svojimi pojavnimi in organizacijskimi oblikami. Toda kljub proučevanju organiziranega in mednarodnega kriminala, njegovemu raziskovanju, pojasnjevanju in opredeljevanju, utemeljevanju in zaskrbljenosti, ki jo ustvarja in kljub vsemu, kar prihaja kot posledica mednarodnih posvetovanj, tja do državnih posredovanj, ne nazadnje tudi z rabo "posb- nih metod in sredstev", se mednarodna skupnost in posamezne države vendarle **raje spoprijemljejo s posledicami kot z vzroki**. Vzroki za organizirani mednarodni kriminal so katerikoli družbi in prav tako mednarodni skupnosti sami imanentni že po temeljnih značilnostih, zaradi katerih so posamezne družbe takšne, kakršne so, in zaradi česar je tudi organizirani kriminal "njihov proizvod". In če je kateremukoli drugemu kriminalu težko priti "do dna", je organiziranemu toliko težje, ker je motiviran, podobno kot katerakoli druga sodobna gospodarska dejavnost, z ustvarjanjem dobička. Z dobičkom, od katerega ne plačuje davkov. Zatorej so kriminalne organizacije dvakrat motivirane za svoje dejavnosti, četudi tvegajo. Toda tveganje je všteto v ravnanje, toliko bolj, kolikor bolj so **prijemljive le spodnje plasti hierarhiziranega organiziranega kriminala**.

Boj s posledicami in ne z vzročnostjo je zato **odraz nemoči sodobnega sveta** in njegovih državnih organizacij z vsemi tistimi dejavnostmi, ki se na mednarodni in nacionalni ravni spoprijemljejo z organizirano kriminaliteto. Boj z vzročnostjo bi se moral začeti drugje in ne pri zatiranju posledic, ko je večinoma že prepozno.

Vse, kar danes poteka v okviru Združenih narodov in Evropske unije, v Interpolu in Europolu, z zasnovami TREVI (I., II. in III.) po Maastrichtu in Schengenu, po posvetovanjih na Malti, Neaplju, Kairu in Pekingu v letih 1994 in 1995 itd., je v bistvu poskus ukvarjanja (ne obvladovanja) s posledicami, kar seveda ne gre zanemariti. Toda **ukvarjanje s simptomi**, četudi vodijo k spoznavanju vzročnosti, **ni tisto, kar bi peljalo k uspešnemu zatiranju** organizirane kriminalitete, kaj šele k njenemu odpravljanju. In če bo kapitalizem, v kakršnikoli svoji obliki, večen, bo tudi organizirani kriminal večen, kar je spoznal že Emile Durkheim (1858-1917), francoski sociolog, v času, ko organizirani kriminal sploh še ni imel takšnih razsežnosti, kot jih ima danes pred koncem drugega tisočletja. Danes imajo posamezne njegove organizacije večji kapital kot znaša letni proračun prenekaterih malih držav v celoti.

Toda mednarodno sodelovanje je izzvano že s potrebo po skupnem odzivanju, z zahtevami po izročanju osumljencev, s prenašanjem izkušenj in posredovanjem znanja, z ustvarjanjem in uporabo opazovalne in nadzorovalne tehnologije, zaradi skupnih akcij pri posameznih zadevah, zaradi poenotenja pogledov na nevarnost in ogroženost, zaradi dogovorov o posameznih dejavnostih in bilateralnih sporazumov, zaradi izmenjave podatkov, zaradi varovanja interesov posameznih držav, vključno z njihovo suverenostjo, zaradi težav pri premagovanju sumničavosti in nezaupanja, zaradi načinov upiranja organizirani kriminaliteti in ustvarjanja inštrumentarija (tudi pravnega), tja do morebitnega ustanavljanja skupnih enot ter internacionalizacije in globalizacije zatiranja.

3. Kriminalna politika in kazensko pravo

Kaznovalno pravo katerekoli družbe najbolj odraža stopnjo ozaveščenosti države, ki jo ogroža organizirani kriminal, ne glede na količino in kakovost tovrstnih pojavov, ki jih uspejo zaznati. Zaznavanje pa ne obsega le uradno znane oziroma registrirane dogodke in ljudi, ki vedno pomenijo le dejavnost nadzorstvenih mehanizmov - zlasti represivnih, ampak tudi **domneve, kaj vse se lahko skriva še v "temnem polju"**. Kajti organizirana kriminaliteta je deviantnost, ki jo vsaka država zelo težko odkriva in proce-

sira, je najbolj prikrita in težko dosegljiva, njeno zatiranje zahteva posebna sredstva in metode, vrhunsko usposobljenost nadzorovalcev in sploh koncept upiranja vključno z odkrivanjem, pregonom, sojenjem in izvrševanjem kazenskih sankcij. Preprečevanje na splošno nikjer ni posebno učinkovito, čeprav ga ne zanemarjajo, toda pokazalo se je, da je organizirani kriminal tem bolj "nepregonljiv", čim bolj zadovoljuje neke človeške potrebe, čim višja je stopnja njegove dobičkanosti in čim bolj je politično motiviran in bolj ko se vanj vključujejo državni, nacionalni, etnični ali kaki drugi interesi, ali čim bolj se ti interesi zlorabljujejo za operacionalizacijo organizirane kriminalitete.

Organizirani kriminal je, razen nekaterih njegovih tradicionalnih organizacij (zlasti v Italiji in ZDA), prišel v središče svetovne pozornosti šele v zadnjem desetletju. Kljub temu pa nanj že nekaj časa opozarjajo prenekateri mednarodne organizacije, ki žele **vplivati tudi na nacionalne zakonodaje**. Zlasti tiste, ki z organiziranim kriminalom še niso toliko ogrožene (kot na primer pri nas), da bi čutile potrebo po takšnih regulacijah, ki omogočajo učinkovitejše upiranje - zlasti z odkrivanjem. Ob tem pa prihaja do neskladja pravnih ureditev, različnih pogledov na kriminalno politiko na tem področju in hkrati tudi do neuravnoteženosti dejavnosti pri zatiranju in omejevanju - tako tehničnih kot organizacijskih.

Toda na splošno **prihaja** v zadnjem času, kljub modernizmu v varovanju človekovih pravic in svoboščin, **do novih kriminalizacij** in s tem v zvezi tudi do zahtev po strogih penalizacijah. Tako ponekod strožje obravnavajo na primer protipravno združevanje dveh ali več oseb z namenom izvrševati kazniva dejanja (nezakonito združevanje mafijskega tipa), prikrivanje, pranje denarja, rabo denarja, dobrin ali predmetov nezakonitega izvora, sumljivejše postajajo različne transakcije, ki se jim omejuje tudi dobiček, strožje je evidentiran promet prenekaterih dobrin, dosledneje izvajajo posamezne identifikacije, uvažajajo določene registre in s tem v zvezi prenekateri obveznosti, z njimi pa seveda tudi nova kazniva dejanja, s prenekaterimi določbami zaostrojujejo dokazovanje, povečujejo nadzorstveno "sumničavost", ki razširja krog opazovanih, skrbneje se varujejo nekatere dobrine oziroma vrednote, doslednejše se izrekajo zaplembe, dosti dejavnosti je pod kontrolo, ki je doslej ni bilo itd. Skratka, veliko držav uvaja radikalnejšo politiko obravnavanja organizirane kriminalitete in začenja usklajevati in prilagajati kazensko zakonodajo, ali vsaj sprejema določene bilateralne ali multilateralne dogovore o zatiranju, ne le zaradi izboljševanja kazenskega postopka in druge parcialne regulative ampak tudi zaradi zastraševanja

možnih storilcev z različnimi oblikami opozarjanja na nevarnosti organizirane kriminalitete. Tako prihaja, ponekod hitreje drugod zopet počasneje, do oblikovanja nekih "politik" o organizirani kriminaliteti, do odpravljanja pravnih pomanjkljivosti, do boljšega varovanja določenih področij družbenega, gospodarskega in drugega življenja in do čedalje bolj jasno izraženih teženj o zatiranju "mafiozne poslovnosti".

Ne glede na to, ali imajo posamezne države zasnovano kriminalno politiko ali ne (kot pri nas), se vendarle kažejo **splošne težnje po boljšem varovanju družbe pred organizirano kriminaliteto** in to na različnih ravneh, čeprav sta gospodarjenje in poslovnost še najbolj v ospredju. Ne zanemarjajo pa se tudi druga področja (promet z mamili in orožjem, nezakonit promet z ljudmi oziroma tihotapljenje ljudi, varovanje pred terorizmom, pozornost prometu z umetninami itd.), seveda odvisno od ogroženosti v posameznem delu sveta in od nevarnosti, ki jo predstavlja prav določena vrsta organizirane kriminalitete.

Kazensko pravo in nekatere regulacije v zvezi z "upravljanjem" organizirane kriminalitete so seveda najbolj vidne oblike upiranja tovrstni nevarnosti. Toda "**juridizacija**" boja s kriminalom ima vedno svoj domet in pomeni resda resno orožje, toda namenjeno za skrajnost, potem ko so posledice že tu. Zato se nekatere države zgledujejo po drugih, kjer so prišli dlje in jih čestokrat posnemajo ne le pri obravnavanju fizičnih oseb, ampak tudi pravnih, podobno kot pri nas (glej na primer: predlog zakona o Odgovornosti pravnih oseb za kazniva dejanja"³, ko bi želeli preganjati predvsem organizirani kriminal, ne mafijskega, ampak "poslovnega" tipa).

Kazensko pravo je gotovo odraz teženj in pogledov na določen kriminalnopolitični problem, vendar ni dovolj, če mehanizmi nadzorstva niso pripravljene in sposobni delovati v smislu njegovih določb, kot se to dogaja pri nas, ko je očitno, da državna tožilstva in sodišča ne sledijo razvoju nevarnosti organizirane kriminalitete in sploh ne pomenijo pričakovane ovire za njen razvoj. Kajti pravosodje svojo moč in načela ne prilagaja nevarnostim okoliščin.⁴ V kaznovalni politiki zatiranja organizirane kriminalitete pa se še vedno kažejo hibe, kot na primer: "številna razmerja še niso določena kot kazniva, pravo je premalo natančno, jurisdikcija je lokalizirana, ni učinkovitega in hitrega mednarodnega sodelovanja, kazni so preblage, sodniki dejanj organizirane kriminalitete ne jemljejo dovolj resno"⁵, itd.

³ Poročevalec št. 48, leto 1995, s. 23

⁴ A Contribution of the Netherlands Delegation, s. 3

⁵ Podbevšek, s. 16

4. Programi in strategije

Kazensko pravo je torej le eden, čeprav zelo pomemben, vendar ne ključni dejavnik za upiranje organizirani kriminaliteti. Kljub temu, da ima vedno najbolj vidno vlogo, saj se država z njim javno odziva na svoje dolžnosti, je vendarle **mehanizem, ki nastopa potem, ko so posledice že tu**. V boju z organiziranim kriminalom lahko ugotovljamo vse slabosti in pomanjkljivosti družbenega nadzorstva. Le-to vedno zaostaja za organiziranim kriminalom, ki kaže ne le svojo prodornost in mobilnost, ampak tudi udarnost, iznajdljivost, uspešnost, operativnost ter predvsem organiziranost in ne nazadnje mednarodnost, kar še posebej poudarja njegovo nevarnost. Neovirana internacionalizacija ter raba sredstev, metod in načinov delovanja, ki niso vezani na nobene etične in moralne pomisleke in ovire, mu omogočajo popolno svobodo v delovanju, ki je nima nobena druga sodobna človeška organizacija. In prav v tem je prednost organizirane kriminalitete. Dobiček je njen motiv, ki mu podreja vse drugo, tudi organizacijo, hierarhizacijo, iskanje tržišč, discipliniranje pripadnikov, tja do nagrajevanja sodelavcev in odstranjevanja najrazličnejših nevarnosti. Če gledamo tako, je ta kriminalna ena izmed redkih, če ne **edina organizacija, ki se upira državi** in deluje nezakonito in nasploh proti interesom države. Kajti katerokoli "združevanje" je danes v civilni družbi podvrženo ustreznim zakonodajam, hkrati ko mora tudi vsebinsko ustrezati dovoljenim namenom organiziranja. Zato je organizirani kriminal lahko, zlasti če se med seboj povezuje in internacionalizira - "država v državi" kolikor ni "tuja država", na nekem drugem državnem območju, ki ga zlorablja in izkorišča za svoje kriminalne namene.

Na Slovenskem se (po uradnih izjavah) se šele srečujemo s prvimi zametki organizirane kriminalitete. Zato se tako v kriminalni politiki kot v družbeni praksi na splošno ne ukvarjamo s programi in strategijami boja, čeprav so bili storjeni prenekateri koraki za oviranje organiziranega kriminala - predvsem na normativnem področju. Programe in strategije pa bi na splošno lahko delili na **preventivne** in **represivne**. Za obe obliki bi morali opraviti, podobno kot drugje, dosti znanstvenoraziskovalnega dela in ne le operativno analitičnega, ki poteka v mehanizmih družbenega nadzorstva. Ne moremo reči, da o organizirani kriminaliteti ničesar ne vemo, toda kar vemo, je znano predvsem iz dejavnosti nekaterih kontrolnih mehanizmov, med katerimi je na prvem mestu policija, medtem ko se drugi bolj mimogrede ukvarjajo predvsem z gospodarskoposlovnim kriminalom, finančnimi transakcijami, utajevanjem davčin in izigravanjem različnih predpisov, ki urejajo

privatizacijo družbenega premoženja, denacionalizacijo in določanje lastništva. Pri tem imajo svoj pomen tudi različni skladi, toda vse skupaj vendarle ne predstavlja nekega usklajenega programskega in strateškega lotevanja in sicer takšne vrste, da bi od njega lahko pričakovali obvladovanje različnih procesov in pojavov oškodovanja, ki jih ugotavlja npr. Agencija za plačilni promet, nadzorovanje in informiranje. Pri tem sicer ne gre za organizirani kriminal mafijskega, morda pa vendarle "poslovnega" tipa. Ta pa je v splošnem privatizacijskem ozračju postal tako navaden in vsakdanji, da je njegova nevarnost zbledela tudi zaradi počasnosti in neuspešnosti nadzorstvenih mehanizmov, zlasti pa državnega tožilstva in sodišč.

Kolikor je pri nas država regulirala ključna vprašanja privatizacije, je vendarle dopustila "razprodajo" družbenega premoženja in omogočila nekakšen organizirani kriminal, s katerim razlaščno družbeno premoženje prehaja v zasebnitvo tudi na nepošten oziroma nezakonit, če ne vsaj nemoralen način. In če pri tem izigravajo državno regulacijo z njeno represivno funkcijo, v preventivnem smislu ni bilo storjenega ničesar (ali vsaj zelo malo), kljub politizaciji boja zoper koruptnost, gospodarski kriminal, poslovno deviantnost, vključno z odtekanjem slovenskega kapitala v tujino.

Kolikor pa gre za organizirano kriminaliteto mednarodnih razsežnosti, ko se njene metode iz razvitejših kriminalnih organizacij prenašajo na območja z manj dovršeno institucionalizacijo in operacionalizacijo (na primer iz Italije v Nemčijo in v prihodnosti k nam iz Rusije, Italije in Nemčije itd.), moramo vendarle prislunhiti dosežkom bolj razvitih in upoštevati njihova spoznanja, vključno z metodami in sredstvi upiranja organizirani kriminaliteti in to na represivne kot na preventivne načine.

Zato mora spoznavanje (visoko) organizirane kriminalitete upoštevati: hierarhično strukturo, notranje sankcije, tip in nevarnost kriminala, koruptnost, pranje denarja, zamaskirana podjetja, trajanje delovanja in zunanje sankcije.⁶ Priporočajo t.i. "crime enterprise approach" ali celovito obravnavanje organizacije, kajti drugače ni mogoče spoznati resničnosti, kar kaže na slabost nadzorstva. Preventivne strategije obsegajo poleg proučitve problema tudi takšne pobude in ukrepe, s katerimi se združujejo represivni in preprečevalni dejavniki v okviru sodelovanja državnih in zasebnih organizacij, poslovnosti in industrije. Pomembno je organizirati skupno središče za zbiranje informacij, vključno s podatki o finančnih transakcijah, z delovanjem konzultativnih skupin in

vse skupaj mora potekati pod ustreznim nadzorstvom. Čeprav je kazensko preganjanje organizirane kriminalitete dokaj samostojno področje, vendarle ne more delovati samo zase in nepovezano z drugimi. Zato je **ustrezna informacijska politika vsebinskega pomena** za uspešno nastopanje, ne nazadnje tudi v okviru mednarodnih razsežnosti. Znotraj takega delovanja pa lahko nastajajo posebni programi in strategije za posamezna vprašanja, področja ali kontrolizme, pri čemer javnost nikoli ne sem biti izključena. Zato je "enotnost" splošno sprejeti koncept in ključ za uspešno zatiranje organizirane kriminalitete, ki mu "tehnična in situacijska prevencija" ne more do živega, hkrati ko je treba predvidevati nove strategije boja, ki ne smejo postajati stereotipne in prozorne, marveč dinamične, prilagodljive, usklajene, specializirane, koordinirane, programirane, včasih tudi fazne in specifične, toda nenehno jih je treba analizirati in vrednotiti.

5. Sodelovanje in usposabljanje

Organizirani in transnacionalni (mednarodni, mednarodni, meddržavni itd.) kriminal se danes pojavlja v najrazličnejših oblikah in na mnogih področjih. Njegova mobilnost ni majhna, navadno ne ostaja na neki ravni, kljub poseganju vanj, marveč narašča in se širi po vsem svetu. Njegovo delovanje sega od tiho tapstva za ljudmi in trgovanja s človeškimi organi, prepovedanega prometa z jedrskimi snovmi in kemičnim orožjem, razpečevanja in prodaje bojnih (vojaških) sredstev, razstreliv, ukradenih vozil, ponarejanja denarja in vrednotnic itd., do pranja denarja in vlaganja v zakonito poslovnost. Sega v zavarovalniške goljufije, izsiljevanja, pobiranje varščine, organizacijo nočnega življenja in zabave, vključno s prostitucijo, igrami na srečo in odedruštvom, do posojanja denarja, izvrševanja nasilja, tja do prepovedanega prometa in proizvodnje drog. Še posebej velja poudariti nekaj novih področij, kot so: poseganje v denarništvo in finance, ustanavljanje navideznih bank, izvajanje različnih transakcij, vzdrževanje navideznih podjetij, črnoborzijanstvo, tehnološki kriminal, informacijsko naravnana kriminaliteta itd. Loteva se korumpiranja oblasti in politike in različnega lobiranja, ki ga zaradi vpliva na politiko ne gre prezreti, kajti brez tega ni mogoče opraviti številnih poslov, zlasti ne v sodobnem svetu. Organizirani kriminal ne more delovati brez ustreznega logistike in strukturiranosti svoje organizacije. Večinoma ga še posebej odlikuje dobro vpeljan funkcionalni sistem, ki mu daje vitalnost in odpornost, vključno z odstranjevanjem odpadnikov, nevarnih, sumljivih itd.

⁶ Prav tam, s. 16

Zato je danes pred koncem drugega tisočletja, **najpomembnejša dejavnost zoper organizirano kriminaliteto - uničevanje njegove moči, pobiranje dobička in onemogočanje vlaganja v legalno dejavnost** na kateremkoli področju, ki bi dopuščalo zaslužek, četudi legitimen. To seveda pomeni nenehno sodelovanje vseh družbenih dejavnikov, v skupno upiranje organizirani kriminaliteti in prestrežanje njene dejavnosti s proaktivnim zbiranjem podatkov in intenziviranim preiskovanjem. Brez finančnih in številnih gospodarskih ustanov si danes ni mogoče predstavljati uspešnega zatiranja organizirane kriminalitete, ki ji je "poslovnost" v središču pozornosti delovanja, in to toliko bolj, kolikor bolj je organizirana kot multinacionalni in kot kriminalni kartel in kolikor bolj je vpletena v ekonomsko in tehnološko kriminaliteto. Ker tudi tehnološka opremljenost skupin in posameznikov za sodelovanje v organizirani, zlasti pa meddržavni kriminaliteti ni zanemarljiva, je računati tudi s tem, kajti tovrstni kriminal deluje z organizacijo, ki se upira in tekmuje z drugo organizacijo - to je z državo in njenimi nadzorstvenimi mehanizmi, ki jih je tudi za premagovanje organizirane kriminalitete čedalje več.

Z organiziranim in transnacionalnim kriminalom se danes po svetu ukvarja vedno več kontrolizmov, ki niso samo tradicionalno represivni, ampak docela novi (kot na primer: uradi za preprečevanje pranja denarja, ustanove za zatiranje prepovedanega prometa z drogami - DIA, DNA itd. različne Task Force itd.).

Zato je kakorkoli zasnovani družbeni reakciji zoper kriminaliteto **najprej potrebno znanje o organiziranosti** katerekoli skupine ter podatki o mobilnosti njenega delovanja. Ker se organizirani kriminal pretežno uresničuje kot ekonomika, je toliko bolj treba z njim računati kot s poslovnostjo, ki je zaradi dobička. Dobiček pa je indic, ki se tudi najbolj očitno razkazuje navzven in ga je potrebno zaznavati in ustrezno dokumentirati (po načelu": "zaupanje je dobro - dokumenti so boljši"). Pravočasen pretok informacij o organizirani kriminaliteti je temelj dejavnosti vseh kontrolizmov, med katerimi ne sme biti ljubosumnosti in zavisti, kajti danes je **uspešnost boja** zoper organizirani kriminal **mogoče doseči le z usklajenimi dejavnostmi**, ne le na državni, marveč predvsem na mednarodni ravni. In ker je tako, mora prihajati ne le do izmenjave podatkov, ampak tudi do usposabljanja, organiziranja, sodelovanja in skupnega načrtovanja. To se polagoma začne že na zakonodajni ravni in končuje z izvedbo posameznih akcij. "Evropa brez meja" z Evropsko unijo in še kako drugače ima gotovo boljše možnosti za sodelovanje v kriminalni politiki te celine, ki je razdeljena na desetine različnih ju-

risdikcij, ki preprečujejo enotnejše zatiranje že s svojimi regulacijami.

Toda še tako dobra zakonodaja ni ključnega pomena za uspešno zatiranje organizirane kriminalitete. Zato si ponekod izredno prizadevajo za usposobljenost, mobilnost in udarnost zlasti represivnih mehanizmov na splošno in specializiranih še posebej. S tem v zvezi je veliko odvisno od zmogljivosti državnih organov, ki morajo biti na tekočem ne le pri zbiranju informacij, ampak tudi glede opremljenosti in pripravljenosti, pri čemer tudi "language differences"⁷ na mednarodni ravni ne smejo biti ovira. Ker v boju za organiziranim kriminalom sodelujejo policija, žandarmerija, carina, finančniki, davkarija, uradi za zaposlovanje, različne registrature, statistični zavodi itd. tja do sodišč, je seveda ne le sporazumevanje in dogovarjanje ampak tudi **dojemanje te kriminalitete z ustreznim znanjem in usposobljenostjo - najbolj pomembna zahteva**, ki jo je čestokrat težko zagotavljati. Ovire so: različnost pogledov, nerazumevanje nevarnosti, neusposobljenost (na primer sodišč oziroma preiskovalnih sodnikov), kadrovske težave, obremenjenost s konvencionalnimi zadevami itd. Zato prenekateri mehanizmi ali razmere, v katerih so, pomenijo "ozko grlo"⁸ v boju z organiziranim kriminalom in ustvarjajo tako materialno kot moralno škodo njegovemu zatiranju.

6. Posebna sredstva in metode

Organizirani kriminal ni prijavljiv. Zanj je treba zvedeti drugače. Ker primarne viktimizacije največkrat ni, tudi ni motivacije za sporočanje ustreznih podatkov. Zato se že po "razkrivanju" razločuje od vsega drugega kriminala, ki večinoma že po naravi posledic terja neposredno odzivanje oškodovancev, če ne drugače zaradi želja po odkritju storilca, po vrnitvi predmetov, zaradi plačila odškodnine, tja do gole maščevalnosti in drugih hotenj, kolikor ne celo zaradi povzročitve bolečine prvotnemu "akterju". Pri organizirani kriminaliteti večinoma odpade možnost, da bi zvedeli zanjo s pomočjo "prizadetih" ali kakorkoli vpletenih. Zanj velja načelo splošnega pomanjkanja ustreznih in pravočasnih informacij in praviloma reaktivnega delovanja mehanizmov družbenega nadzorstva. Organizirani kriminal zato zahteva proaktivno iskanje sumljivih dejstev in intenzivirano preiskovanje z rabo, kot pravimo, "posebnih sredstev in metod", kar obsega ne le taktične in metodične ukrepe, ampak hkrati najrazličnejša tehnična sredstva. In to ne le v t.i. predkazenskem postopku, ampak tudi sicer in prav tako

⁷ Mosquera, s. 72

⁸ A Contribution of the Netherlands Delegation, s. 3

za morebitno preprečevanje. To pa danes zaradi varstva človekovih pravic in državljskih svoboščin ustvarja najrazličnejše pomisleke in ugovore, ki jih že načeloma vsebujejo različne mednarodne resolucije ter ustavne rešitve posameznih držav. Toda posamezne regulacije vendarle dopuščajo odstopanja. Tako npr. naša ustava dovoljuje **“vdiranje” v varstvo tajnosti pisem in drugih občil in omogoča kršitev nedotakljivosti človekove zasebnosti, če je to nujno za uvedbo ali potek kazenskega postopka in za varnost države** (37. člen Ustave). Prav tako se **“nadzor in varstvo tajnosti osebnih podatkov”** določata z zakonom (2. odstavek 38. člena Ustave). Hkrati pa so urejene možnosti za omejevanje pravic, ki jih je **“izjemoma dopustno začasno razveljaviti ali omejiti v vojni in izrednem stanju”** (15. člen Ustave).

Zakon o kazenskem postopku pa gre dlje od ustavnih določb in po 150. členu lahko preiskovalni sodnik na predlog državnega tožilca odobri več možnosti poseganja v človekove pravice in temeljne svoboščine zoper osebo, za katero obstajajo razlogi za sum, da je z eno ali več osebami sodelovala pri izvršitvi kaznivih dejanj, navedenih v 151. členu. Pri tem gre za omejeno število in prav določena kazniva dejanja (in ne druga), za vsaj dve osebi v kriminalni združbi in za že storjeno kaznivo dejanje. Torej za dokumentiranje dejstev **“post delictum”**. Taka regulacija gotovo vzbuja dvom o lastni smotrnosti, ker **uvaja možnost rabe posebnih sredstev in metod za potrditev nečesa, kar je že preteklost**, in za obvladovanje podatkov o delovanju kriminalne združbe celo med postopkom, ko je mogoče priti do informacij ali jih zavarovati na najrazličnejše druge načine. Zato nastaja vprašanje, ali je sploh smiselno nadzorovati osumljence s tako radikalnimi sredstvi in načini, potem ko že domnevajo, da so nadzorovani in morda celo opozorjeni na vse morebitne nevarnosti, ki jih spremljajo. Zato je načeloma pričakovati, da ne bodo počenjali ničesar takega, kar bi poslabšalo njihov položaj pred katerikoli mehanizmom formalnega družbenega nadzorstva. Kolikor v takih razmerah še nadaljujejo s svojo dejavnostjo, pa jo lahko uravnava-jo tako, da ne ustvarjajo novih možnosti, v katere bi nadzorstvo posegalo s posebnimi sredstvi in načini, ki so mu na voljo po formalni odobritvi. **Raba posebnih sredstev in metod “post delictum” je zato močno vprašljiva in neskladna z načeli kriminalistike kot znanosti, ki daje “moč” in vitalnost kakršnegakoli kazenskega postopka.** To pa še posebej velja za pregon organiziranega in transnacionalnega kriminala.

Pomen rabe “posebnih sredstev in metod” pa je do-cela drugačen, če ga prenesemo v dejavnosti “ante delictum”, ko mora nadzorstvo s proaktivnim delo-

vanjem najprej sploh priti do indicev bodisi o dejanju bodisi o osumljencu načeloma za tista ravnanja, ki jih zakon navaja kot toliko nevarna, da pritegujejo pozornost z združevanjem zaradi storitve kaznivega dejanja. Razen možnih izjem (politične kriminalitete in dejanj, za katera je po zakonu predpisana kazen 8 ali več let zavora) gre predvsem za organizirani kriminal in sicer za najnevarnejši, povezan z mamili, izsiljevanjem, korupcijo, ponarejanjem in pranjem denarja, trgovanjem z orožjem in razstrelilnimi snovmi, tiho-tapstvom in ugrabitvami letal in ladij. Pri vsej tej kriminaliteti navadno ni prijavljanja. Indici o njej izhajajo izključno iz intenziviranega proaktivnega delovanja državnih kontrolizmov, zlasti tistih, ki so posebej za ta namen. In prav zaradi tega so **“posebna sredstva in metode”** edina možnost priti do tistih informacij, ki opozarjajo na nevarnost in ki hkrati omogočajo kasnejši formalni postopek, ne pa toliko poznejšega zavarovanja dokaznih sredstev.

“Sedanja” (ne)ureditev je praktično postavljena na glavo. Kajti tisto, kar se regulatorno dovoljuje kasne-je, bi morali opraviti prej. Omogočanje vdiranja v položaje **“anti delictum”** pa je najbolj pomembno in tisto, kar se dopušča post delictum, večinoma sploh ni več ključno, ker se lahko nadomesti z drugimi sredstvi in metodami, ki pa niso več **“posebne”**, skupaj z opazovalno tehnologijo, s specializacijo preiskovanja, z vrivanjem ter infiltracijo v kriminalne združbe in drugimi prijemi in obenem z **“undercover agent”**, varstvom **“kronskih prič”**, z elektronskim opazovanjem in še čem.

Pri tem ne bi šlo toliko za razvrstitev rabe posebnih sredstev in metod na predkazenski in kazenski postopek, ampak za smotrnejšo in optimalnejšo porazdelitev tja, kamor sploh sodi, glede na možnost za večji uspeha. Ta pa je pri organizirani kriminaliteti bolj potreben kot pri kateremkoli drugem kriminalu. Zakaj tega niso upoštevali že pri zasnovi zakona o kazenskem postopku?

Toda, tudi takšna ureditev mora zagotavljati dosledno kontrolo, tako nad rabo kot nad možno zlorabo in pretiranim širjenjem. Pri tem mora veljati načelo, da je tovrstni nadzor popolnoma ločen od izvajalca. **Organ, ki dovoljuje “posebna sredstva in načine”, v nobenem oziru ne sme biti organ, ki jih uporablja.**

7. Vloga policije

Policija ni edini državni mehanizem, ki bi se ukvarjal z organizirano kriminaliteto, toda gotovo je najpomembnejši. Ne samo zato, ker je najštevilnejši državni organ kjerkoli po svetu, marveč predvsem zaradi tega, ker ima na voljo kolikor toliko primerna

sredstva za odkrivanje in zatiranje organiziranega kriminala. Toda kljub temu se **povsod kaže nemoč policije**, ki jo ogroža tudi korupcija v lastnih vrstah in povezanost s kriminalnim podzemljem. Zato je koruptnost v policiji, zlasti v najrazvitejših družbah ter infiltriranost organizirane kriminalitete vanjo in v pravosodje (da politike sploh ne omenja mo) največja nevarnost, ki grozi katerikoli državi. Kajti nepoštenost policije in pravosodja znižuje pri ljudeh zaupanje v državo, policija pa je navadno med ljudmi najbolj znan mehanizem, ki jo predstavlja. Iz teh in prenekaterih drugih razlogov se zatiranje organizirane kriminalitete, s korupcijo vred, v marsikateri državi začne že v policiji in kazenskem pravosodju. Zgledi iz naše sosesčine potrjujejo nevarnost, ki z organiziranim kriminalom na najrazličnejše načine prodira tudi v družbeno nadzorstvo in politično oblast.

Boj z organizirano kriminaliteto zahteva od vsake policije prestrukturiranje in ustrezno **reorganizacijo, vključno z ustanavljanjem in vzdrževanjem posebnih oddelkov ali enot in potrebnim povečanjem števila ljudi**, posebej usposobljenih za ta namen.⁹ Pri organiziranem kriminalu gre za posebne dejavnosti odkrivanja s posebnimi nalogami, ki čestokrat posegajo v obveščevalno delo in sodelovanje z različnimi drugimi službami, ki so že od nekdaj, ali jih ustanovljajo posebej za ta namen. Nekatere službe so tipične za prav določeno družbeno ureditev in se navezujejo na razmere, v katerih je treba živeti. Tudi pri nas prihaja do novih inštitucij, ki so nastale zaradi "revolucionarnih" sprememb družbenopolitičnega sistema. **Boj z organiziranim kriminalom zahteva od policije:** dovršeno kriminalistično informatizacijo, profesionalizacijo kriminalističnoobveščevalne dejavnosti, razvijanje sodelovanja med najrazličnejšimi dejavniki, ki se vključujejo v zatiranje kriminalitete, vključevanje znanstvenoraziskovalnega dela in znanosti v preiskovalne dejavnosti, razumevanje in pomoč različnih oblastvenih in političnih dejavnikov na prav določenih ravneh itd.

Policija mora vplivati in prepričevati najpomembnejše državne dejavnike o nevarnosti organiziranega kriminala, jih pravočasno seznanjati s pojavi in dogodki, jim predočevati ustrezne analize, predlagati ukrepe, od normativnih do kriminalnopolitičnih in taktičnih, ter se potegovati za sredstva, ki ji omogočajo, kot pravijo, "high - tech policier"¹⁰. Kajti če kdo, potem je samo **policija** tista, ki se **mora truditi**

za določeno "enakost" v spopadanju z organiziranim ter predvsem transnacionalnim kriminalom. Ta "enakost" pa je čedalje bolj v škodo državnemu upiranju, ki ga v glavnem predstavlja policija. Kajti sodobne tendence kažejo, da ne le delovanje policije, ampak pregon kriminala sploh potekata v razmerah, v katerih se poseganje države čedalje bolj omejuje, hkrati ko se od nje zahteva vedno večja učinkovitost. To dvoje pa je v nasprotju, in ne le to, marveč čedalje dražje in manj uspešno. Položaj torej kaže, da omejevanje bolj zadeva organe odkrivanja in pregona kot pa kriminalni svet, ki deluje po svojih zakonitostih pridobivanja dobička, pri čemer mu ni treba ničesar upoštevati. Zato moramo tudi na to gledati kot na "zrcalno podobo določenih političnih, gospodarskih in družbenih zahtev"¹¹, ki mu dopuščajo, da je tak kakršen je, in ko mu tudi razmere večinoma dajejo več možnosti kot jih ima tista stran, ki bi ga morala omejevati.

Organizirani kriminal in razmere, ki jih ustvarjajo, tudi z odzivanjem nanj, zahtevajo od policije uvajanje obveščevalne dejavnosti na načine, kakršni so v tej dejavnosti. S tem je policija, zlasti pa njen kriminalistični del v položaju, ko se mora **usposablja in dati poudarek rabi sredstev, načinov in metod, ki presega jo tradicionalno kriminalistiko**. To velja tudi za slovenske razmere, v katerih se moramo prilagajati stanju v bližini in prihodnosti, v katero bomo prišli skupaj s tistimi, s katerimi se bomo vključevali.

Zato se mora slovenska policija pripravljati, da bo kos kriminalnemu združevanju ne glede na to, v kakšnih oblikah se bo pojavljal, kot organizirani in transnacionalni, kot združevanje v okviru teorije bel-ega ovratnika, kot tip poslovnega kriminala ali kako drugače, ne nazadnje tudi še povezan z lastninjenjem družbenega premoženja. Ta proces se počasi bliža svojemu koncu. Toda družbeno nadzorstvo je v spopadanju z deviacijami, ki jih je povzročil, "zgubilo svojo bitko". Sicer ne toliko policija, marveč drugi mehanizmi, ki so večinoma stali ob strani ali pa celo ovirali tiste, ki so se trudili varovati, tisto, kar bi se varovati moralo.

Policija je najpomembnejši mehanizem za upiranje organiziranemu kriminalu. In organizirani kriminal je najbolj nevaren katerikoli družbeni ureditvi, majhni državi pa toliko bolj. Tega bi se morali zavedati tudi vsi drugi - zunaj policije.

⁹ Glej npr.: Dvoršek, A.: Organiziran kriminal v Sloveniji, s. 149

¹⁰ Kube/Kuckuck, s. 402

¹¹ Gehm/Link, s. 496

LITERATURA:

1. Borricand J.: Crime organisé of coopération européenne. *Revue internationale de criminologie et de police technique*, 45 (1992) 4, s. 445-454.
2. Carter D. L.: A forecast of growth in organized crime in Europe: new challenges for law enforcement. *Police studies*, 15 (1992) 2, s. 62-74.
3. Crossland J.: Trends krimineller Aktivitäten in Europa. *Kriminalistik*, Heidelberg 48 (1994) 4, s. 261-262.
4. Dobovšek B.: Prikaz scenarijev razvoja organiziranega kriminala v ruski federaciji. *Zbornik strokovnoznansvenih razprav*, VSNZ, Ljubljana 8 (1995), s. 139-145.
5. Dvoršek A.: Organizirani kriminal - problem policije na prehodu v 21. stoletje. *Zbornik posvetovanja. Policija na prehodu v 21. stoletje*, VSNZ, Ljubljana (december 1993), s. 107-115.
6. Dvoršek A.: Organizirani kriminal v Sloveniji. *Zbornik strokovnoznansvenih razprav*, VSNZ, Ljubljana 8 (1995), s. 146-152.
7. Engberding O. M.: Spionageziel Wirtschaft. *Kriminalistik*, Heidelberg 47 (1993) 6, s. 409-417.
8. Fachler H.: Problembewusstsein der Wirtschaft gegenüber OK starken. *Kriminalistik*, Heidelberg 49 (1995) 5, s. 311-312.
9. Faleone G.: La criminalité organisée: un problème mondial... *Revue internationale de criminologie et de police technique*, Geneve 45 (1992) 4, s. 445-454.
10. Fätkinhäuer H. J.: Schutzgeld-erpressung. *Kriminalistik*, Heidelberg 48 (1994) 4, s. 263-265.
11. Flormann W.: Die Russen-Mafia an dem Weg nach Westen?! *Der Kriminalist*, Regensburg 4 (1994) 9, s. 411-416.
12. Flormann W.: Rotlichtmilieu-Menschenhandels als Teilbereich der organisierten Kriminalität. *Der Kriminalist*, Regensburg 5 (1995) 4, s. 178-185.
13. Gehm V. / Link M.: Organisierte Kriminalität. *Kriminalistik*, Heidelberg 46 (1992) 8-9, s. 491-496.
14. Gropp W.: Ed. Besondere Ermittlungsmassnahmen zur Bekämpfung der organisierten Kriminalität. Freiburg in Breisgau (1993), s. 898.
15. Heckenberger W.: Organisierte Kriminalität - Ein Blick in die Welt. *Kriminalistik*, Heidelberg 49 (1995) 4, s. 234-239.
16. Hope T.: Crime and social order. *The police journal*, London, LXVIII (1995) 2, s. 99-102.
17. Jager J.: Krise der Kriminalpolitik. *Kriminalistik*, Heidelberg 38 (1994) 5, s. 298-302.
18. Kanduč Z.: Možnosti razvoja teoretične kriminologije v razmerah restavracije kapitalističnega zatiranja in izkoriščanja. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, Ljubljana 45 (1994) 4, s. 311-325.
19. Korda S.: Organisation der Verbrechens-bekämpfung in der BRD. *Der Kriminalist*, Regensburg 4 (1994) 12, s. 589-595.
20. Krause G.: Alles bereit fest im Griff. *Kriminalistik*, Heidelberg 49 (1995) 2, s. 107-110.
21. Kube E. / Kuckuck W.: La recherche et la développement technique au sein de la police vus sous l'angle des exigences européennes. *Revue internationale de criminologie et de police technique*, Geneve 45 (1992) 4, s. 399-407.
22. Mosquera R.: Asian organized crime. *The police chief*, Washington LX (1993) 10, s. 65-72.
23. Palmieri L.: Le crime organisé en Italie. *Revue internationale de police criminelle*, Lyon 47 (1992) 435, s. 30-35.
24. Plywaczewski E. W.: Völkerverbindende Kriminalität. *Kriminalistik*, Heidelberg 46 (1992) 12, s. 763-781.
25. Podbevšek B.: Organizirani gospodarski kriminal in pranje denarja. *Revija policija*, Ljubljana 13 (1993) 1, s. 7-18.
26. Roth S.: Is organisierte Kriminalität normal. *Kriminalistik*, Heidelberg 47 (1993) 1, s. 11-14.
27. Schmidt U.: Regierungs- und Vereinigungs-kriminalität. *Kriminalistik*, Heidelberg 47 (1993) 8-9, s. 521-528.
28. Secrariat général de l'OIPC - Interpol: Les organisations criminelles asiatiques. *Revue internationale de police criminelle*, Lyon 48 (1993) 441, s. 32-34.
29. Stömper A.: Der Parteienstreit bei der Gesetzgebung in der Verbrechens - bekämpfung. *Der Kriminalist*, Regensburg 4 (1994) 11, s. 523-524.
30. *The World Ministerial Conference on Organized Transnational Crime*, Napels 21-23 November 1994; A Contribution of the Netherlands Delegation, 81 s.
31. *The World Ministerial Conference on Organized Transnational Crime*, Major Italian criminal provisions concerning organized crime, money laundering and seizure and confiscation of proceeds of crime, 21 s.
32. *The World Ministerial Conference on Organized Transnational Crime*, Report of the Committee of the Whole, Draft resolution, 11 s.

Perception of organized crime

Janez Pečar, L.L.D., Professor of Criminology, Rozmanova 2, 1000 Ljubljana, Slovenia

New forms of organized crime and its expansion suggest an unfavourable prognosis, mainly due to the high potential profits of this crime. Since organized crime is above all useful to those who need it, its dangerousness is perceived very differently, so more as the alleged "victims" let themselves abuse in order to get their proper satisfaction and eventual benefits. On the other hand, combatting organized crime has become more and more internationalized, especially in view of consequences and less in view of causes, which is an expression of the powerlessness of the contemporary world. International general principles concerning the repression of organized crime have an increasing influence on national legislations, which has led to the creation of new incriminations. However, "juridicization" of the struggle against organized crime has its limits. The key factors in this struggle are various control mechanisms, their organization, readiness, fitness and planning of organized crime control, as well as international cooperation in resorting to the use of special means and methods, which could ultimately mean an intrusion on human rights and civil liberties. In considering all that, it is important to take account, on the one hand, of the danger presented by organized crime, and on the other, of a threat to people's privacy. Since organized crime is not likely to be curbed in the future, the dilemma about the admissibility of the use of unconventional fact-finding methods in the prosecution of organized crime becomes increasingly present in contemporary detection and investigation. Relying on intelligence activities in the repression of organized crime goes beyond traditional criminal investigation, and in this way the police become the most important of all mechanisms of organized crime control.

Key words: organized crime, suppression, investigation, the police, crime investigation

UDC 343.974